

**SİİRTLİ ŞEYH HATTAP EFENDİ VE
KASİDETÜ'L-BÜRDE'YE YAPTIĐI TAŞTİRİN
MANZUM TERCÜMESİ**

Sedat AKAY

Kitabe Yayınları: 86

**SIİRTLİ ŐEHY HATTAP EFENDİ VE
KASİDETÜ'L-BÜRDE'YE YAPTIĐI TAŞTİRİN MANZUM TERCÜMESİ**

Sedat AKAY

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŐTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Halil BATUR

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĐITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŐTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Mayıs 2024

ISBN: 978-625-94339-7-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŐTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındađ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

**SİİRTLİ ŞEYH HATTAP EFENDİ VE
KASİDETÜ'L-BÜRDE'YE YAPTIĐI TAŞTİRİN
MANZUM TERCÜMESİ**

Sedat AKAY

Ankara 2024

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	7
ÖN SÖZ	9
1. BÛSİRÎ VE KASİDE-İ BÜRDESİ	13
1.1. Bûsîrî'nin Hayatı	13
1.2. Eserleri	13
1.3. Kasîdetü'l-Bürde	14
2. ŞEYH HATTAP EFENDİ'NİN HAYATI VE İLMÎ ŞAHSİYETİ	17
2.1. Eserleri	20
2.2. Ailesi	24
2.2.1. Şirvan Naibi Osman Nuri Efendi	26
2.2.2. Şeyh Celalettin (Kardeş) Efendi	27
2.2.3. Şeyh Muhammed Kadri (Kardeş) Efendi	36
3. ŞEYH HATTAP EFENDİ'NİN KASİDE-İ BÜRDEYE TAŞTİRİ	39
3.1. Taştir	39
3.2. Nüsha Tavsifi	40
3.3. Kaside-i Bürde Taştirinin Nazım Şekli ve Muhtevası	41
4. ŞEYH HATTAP EFENDİ'NİN KASİDE-İ BÜRDE'YE YAPMIŞ OLDUĞU TAŞTİRİN MANZUM TERCÜMESİ	43
KAYNAKÇA	115
EK	117

TEŞEKKÜR*

Çalışma esnasında nüshayı temin eden akademisyen, yazar sayın Abdullah Sevgi'ye, çalışmayı dilbilgisi yönünden inceleyip tashihte bulunan, fikirleriyle yol gösteren akademisyen, yazar sayın Halil Batur'a; çalışmanın kitap hâline getirilmesine vesile olan Siirt sevdalısı sayın Mahmut Akkoyun'a; eserin Arapça nüshasını okuyup tashih ve düzeltmelerde bulunan muhterem hocamız sayın Murat Nergis'e; Osmanlıca belgeleri çözmemizde yardımcı olan Osmanlıca üstadı sayın Orhan Akay'a; kitabevi, teknik imkân ve ikramlarıyla bizi misafir eden Bilgili Kitabevi sahibi, kültür dostu sayın Ömer Turay'a ve çalışma boyunca sürekli yanımda olan sevgili aileme saygı ve sevgilerimle birlikte teşekkür etmeyi borç bilirim.

Bu eserin temelini oluşturan bilgileri kazanmamızı sağlayan, ders ve sohbetlerinden istifade ettiğim, Hakk'a intikal etmiş “*Siirt'in Ulu Çınarı*” Cumhur Kılıççioğlu'na; muhterem hocam “*Bahru'l-Ulum*” Molla Şefik Karanfil'e; mümtaz ve cömert insan Hacı Sadık Turay ile emsali nadir bulunan zatlardan Seyyid Abdülmecit Saytekin'e rahmet dilerim.

---

* İsimler alfabetik olarak sıralanmıştır.

ÖN SÖZ

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla,
Yüce Allah'a hamd olsun. İki cihan güneşi efendimize, ehli-beytine ve ashabına salat ü selam olsun.

Kadim bir geçmişe sahip olan Siirt'te cemiyet hayatının zembereği vazifesini gören, nice kalem ve kelimelerle ilim ve irfan ehlinin, maarif ve kültür hayatımızda derin izler bırakan önemli katkıları olmuştur. Bu şahsiyetlerin kimisi onlarca hatta yüzlerce talebe yetiştirmiş, kimileri de çok önemli eserlerle imza atarak kültür ve medeniyet hayatımızın teşekkülünde öncü bir rol üstlenmişlerdir.

“Âlem gibi âlim” olan bu hocalar, ders verdikleri medreselerin yanında darülfünunun bir şubesi mesabesindeki evlerini, dergâh ve divanlarını da bir mektep/akademi hâline getirmiş; ilim ve irfan aşkının ilhamıyla yazdıkları eserler, elden ele bel-deleri dolaşmış, günümüze kadar ulaşarak yolumuza yön veren pusulalar olmuştur. Bu şahsiyetlerin “Divan”ları âdetta meşk edilmiş, şevk ile okunarak taliplerin zevk ve estetik duyguları şekillenmiştir.

Tedris, irşat ve telif faaliyetlerinin yanı sıra halk ile iç içe yaşayan bu ışık şahsiyetler, halk arasındaki anlaşmazlıklarda hakem rolünü üstlenerek halk ve idareciler arasında köprü vazifesi görmüşler, ümeraya (idareciler) nasihat ve tavsiyede bulunmaktan da geri durmamışlardır.

Mazi ırmağına katılmış, dün de kalan, hasreti günden güne artan, sayıları günden güne azalan bu kervanın yolcularından biri de Siirtlilerin deyimiyle “Seydo Şeyhi'l-Hatip” adlı zat olup ilmî kişiliği, yazdığı eserleri ve Şeyh Celalettin ile Şeyh Kadri Efendi gibi evlatlarıyla ilim, irfan faaliyetlerinin şekillenmesinde oldukça etkili olmuş, halkın dinî anlayış ve eğitimine önemli katkılarda bulunmuş müstesna bir şahsiyettir.

Vaktiyle adı, sohbetleri ve eserleri dillerde dolaşan fakat zamanla adı ve eserleri unutulmuş, hatta vefat tarihi dahi bilinmeyen bu zatın ve ailesinin hayatı ve eserleri ile ilgili elimizde oldukça sınırlı bilgiler vardır. Biz de bu değerli zatı daha yakından tanıma ve tanıtmaya adına bulabildiğimiz kaynak eserlerin yanı sıra arşivlerde bulunan şer'îye sicillerini, sicill-i ahval defterlerini, salnameleri (yıllık) ve diğer vesikaları imkân dâhilinde taradık. Siirt mezarlıklarında bulunan mezar şâhideleri de dâhil olmak üzere bazı şahsiyetlerden geriye kalmış not defterleri, fotoğraf, hatırat ve günlükleri inceleyerek ulaşabildiğimiz en ufak bir bilgi kııntısını dahi değerlendirdik. Araştırdığımız zatların neslinden hayatta olanlarla irtibata geçerek bilgi ve belge almaya çalışmak, başvurduğumuz diğer bir yol oldu. Nihayet topladığımız malumatı değerlendirerek hayat hikâyesi, ailesi ve eserleri ile ilgili bir sonuca ulaşma imkânımız oldu. Bu araştırmalar esnasında yanlış bilinen bazı bilgileri de tashih etme fırsatını da bulmuş olduk.

Şeyh el-Cerrah Camii ile yanı başındaki *Sabat* üzerindeki evinde ilim irfan halkasını kuran, ardından bu vazifesini muhterem oğlu Siirt'in Mevlana'sı Celaleddin (Kardeş) Efendi ile Şeyh Kadri Efendi'ye tevdi eden Şeyh Hattap Efendi'nin telif ettiği eserlerden biri de İmam el-Bûsîrî'nin *el-Kevâkibü'd-dürriyye fî medhi hayri'l-berîyye* adlı kasidesine yazdığı taştirdir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; İmam el-Bûsîrî ile *Kasîde-i Bürde*'sine değinilmiştir. İkinci bölümde; Şeyh Hattap Efendi'nin hayatı, ilmî şahsiyeti, eserleri ve ailesi hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde; Şeyh Hattap Efendi'nin *Kaside-i Bürde*'ye yapmış olduğu "taştir"i ele alınarak nüsha tavsifi yapılmış, müellife aidiyeti ispatlandıktan sonra taştir açıklanmış ve *Kaside-i Bürde Taştiri*'nin nazım şekli ve muhtevası üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde 486 beyitten oluşan bu manzumenin mahtut nüshasından faydalanılarak Arapça metni yeniden düzenlenmiş, gereken yerlere imla

işaretleri konulmuş, numaralandırma yapılmış -beyitler müstakil olmak üzere kendi aralarında hece ölçüsüne uygun olarak-Türkçe manzum çevirisi yapılmıştır.

Hepimiz insanız ve hata yapmamız pek tabiidir. İlim ve irfan geleneğimize mütevazı bir katkı olması niyetiyle hazırlanan bu çalışmanın faydalı olmasını dileriz. Tevfik ve başarı Allah'tandır.

1. BÛSÎRÎ VE KASİDE-İ BÛRDESİ

1.1. Bûsîrî'nin Hayatı

Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî (ö. 695/1296 [?]) 1 Şevval 608/1212 Mısır'ın Behnesâ vilayetine bağlı Behşim'de doğmuştur. Babası tarafından Bûsîrî olduğu için Bûsîrî nisbesiyle de anılmaktadır. el-Bûsîrî Şâzelî tarikatının pîrî Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî'ye intisap etmiş, hatta ünlü mutasavvıf İbn Atâullah el-İskenderî ile birlikte bu zatın en önemli müritlerinden biri olmuştur. Rivayete göre hayatının sonlarına doğru felç olan Bûsîrî, Hz. Peygamber (sav) için yazdığı kaside sayesinde şifa bulmuş ve uzun bir süre yaşadktan sonra seksen küsur yaşlarında İskenderiye'de vefat etmiştir. Kaynaklar ölüm tarihi hakkında farklı bilgiler vermektedir. İbn Şâkir el-Kütübî'ye göre 696/1296-97, Süyûtî'ye göre 695/1295-96, Kâtib Çelebi'ye göre ise 694 /1294-95 tarihinde vefat etmiştir.¹

1.2. Eserleri

el-Bûsîrî'nin eserlerinin tamamına yakını manzum olup büyük bir bölümü Hz. Peygamber (sav) hakkında yazılan kasidelerden oluşmaktadır. Başlıca eserleri şunlardır:

1. Kasîdetü'l-Bürde: el-Bûsîrî'yi şöhrete ulaştıran ve felçli olduğu bir sırada yazdığı rivayet edilen kasidedir.

2. Dîvânü'l-Bûsîrî: el-Bûsîrî'nin muhtelif şiirlerinin yer aldığı bir mecmuadır.

3. el-Kasîdetü'l-hemziyye fi'l-medâ'ihî'n-nebeviyye: el-Kasîdetü'l-Bürde'den sonra şairin en meşhur eseri olan 455 beyitlik kasidesidir.

---

¹ Mahmut Kaya. "Bûsîrî, Muhammed b. Saîd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/468-469.

4. Zuhri'l-me'âd fî vezni Bânet Sü'âd: Meşhur şair Kâ'b b. Zühayr'in "lâm" redifli kasidesine nazire olarak yazılmış 204 beyitten oluşan bir kasidedir.

5. el-Muḥrec ve'l-merdûd 'ale'n-naşârâ ve'l-yehûd: Yahudilik ve Hristiyanlığa reddiye olarak yazılan 284 beyitlik bu eser, nazım-nesir karışımı olup başarılı bir reddiye sayılmaktadır.

6. el-Ḳaşîdetü'l-muḍariyye fi'ş-şalâti 'alâ ḥayri'l-beriyye: 39 beyitten ibaret olan bu kasideye hemen hemen bütün evrâd mecmualarında rastlamak mümkündür.

7. Taḳdîsü'l-Ḥarem min tednîsi'd-ḍarem: 1256 yılında Medîne-i Münevvere'de çıkan ve Ravza-i Mutahhara ile hücre-i saadetin yanmasına sebep olan yangın dolayısıyla yazılmış 98 beyitlik bir kasidedir.

El-Bûsîrî'nin ayrıca *el-Ḳaşîdetü'l-ḥamriyye*, *et-Teveşşül bi'l-Ḳur'ân*, *el-Ḳaşîdetü'l-Yâ'îyye*, *el-Lâmîyye fî medḥi'n-nebî* ve *el-Lâmîyyetü'l-ûlâ* adlı eserleri de vardır. Bunlardan başka devlet büyüklerine yazdığı kasideleri ve birçok şiiri bulunmaktadır.²

1.3. Kasîdetü'l-Bürde

el-Bûsîrî'nin Hz. Peygamber (sav) için yazdığı ve *el-Kevâki-bü'd-dürriyye fî medḥi ḥayri'l-beriyye* adını verdiği bu manzume, kafiye/revî harfi "mîm" olduğu için *el-Ḳaşîdetü'l-mîmiyye*; şairin tutulduğu hastalıktan şifa bulmasına vesile olduğu için de *Ḳaşîdetü'l-Bürde* diye meşhur olmuştur. Kaside taşıdığı sanat değerinden ziyade, şairin geçirdiği felçten kurtulmasına vesile olduğuna dair rivayet dolayısıyla meşhur olmuştur. Söz konusu rivayete göre hasta olduğu bir akşam Allah'tan kendisine şifa vermesi için dua eden şair, rüyasında Hz. Peygamber'i görür. Resûl-i Ekrem (sav) ondan kendisi için yazdığı kasideyi okumasını ister. Bûsîrî, "Yâ Resûlallah! Ben senin için birçok kaside yazdım, hangisini istersin?" deyince Hz. Peygamber kasidenin ilk beytini söyler. Bunun üzerine şair kasidesini okumaya baş-

² Kaya. "Bûsîrî", 6/469-470.

lar, Resûlullah da kasidenin bitiminde mübarek hırkasını (bürde) çıkarıp şairin üstüne örter ve eliyle vücudunun felçli kısmını sıvazlar. Bûsîrî uykudan uyanınca vücudunda felçten eser kalmadığını fark eder.³

Aruzun basit bahriyle yazılan kaside, bu sebeple asırlardır İslâm coğrafyasında büyük bir ilgi görmüş; dinî toplantılar, mübarek gün ve geceler, sünnet, düğün, bayram ve cenaze me-rasimlerinde okuna gelmiştir.⁴

---

³ Mahmut Kaya. “Kasîdetü'l-Bürde”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İs-tanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/568.

⁴ Kaya. “Kasîdetü'l-Bürde”, 24/568-569.